

SAID AHMADNING “QISHDAN QOLGAN QARG‘ALAR” HIKOYASIDAGI OBRAZLARNING BADIY TALQINI

Anvarjonova Shohidaxon Mansur qizi

Termiz iqtisodiyot va servis universiteti o‘zbek tili va adabiyoti yo‘nalishi talabasi.

<https://doi.org/10.5281/zenodo.22847724>

Annotatsiya. Ushbu maqolada nasrnafis va dramaturg Said Ahmadning “Qishdan qolgan qarg‘alar” asari tahlil qilinadi. Asarda qahramonlar xarakteri, o‘zaro munosabatlari hamda muallifning obraz yaratish mahorati badiiy estetik jihatdan yoritiladi.

Kalit so‘zlar: obraz, badiiy talqin, xarakter, ramziylik qishdan qolgan qarg‘alar.

Said Ahmad – nasrnafis va dramaturg, o‘zbek adabiyotida kichik nasr – hikoya ustasi sifatida tanilgan. Uning ko‘plab yuqori badiiy mahorat ila yozilgan novella va hajviy hikoyalari milliy adabiyotimiz rivojiga salmoqli hissa qo‘shdi. Milsiz xizmatlari uchun Said Ahmad "Buyuk xizmatlari uchun" va "Do‘stlik" ordenlari hamda "O‘zbekiston qahramoni", "O‘zbekiston xalq yozuvchisi", "O‘zbekistonda xizmat ko‘rsatgan san‘at arbobi" sharaflari unvonlariga sazovor bo‘lgan. "Mushtum" va "Sharq yulduzi" jurnallarida o‘zining ocherk va hikoyalarini chop etadi. 30-yil oxirlaridan Said Ahmad badiiy nasr janrida samarali ijod qiladi, uning birinchi hikoyalar to‘plami "Tortiq" 1940 yil nashr etilgan. "Jimjitlik" romanida turg‘unlik davri illatlari fosh etiladi. "Er yurak" (1942), "Farg‘ona hikoyalari" (1948), "Muhabbat" (1949) kabi to‘plamlari nashr etilgan. Said Ahmad "O‘zbek SSR xalq artisti" unvoniga loyiq topilgan.

"Xalqlar do‘stligi" ordeni va SSSR medallari. O‘zbek SSR Oliy Kengash Faxriy yorliqlari bilan taqdirlangan. Istiqlol yillari keyingi mukofotlar bilan mukofotlangan, ammo uning xizmatlari uchun eng oliy mukofot 1999 yil 25 avgustdagi "O‘zbekiston qahramoni" unvoni bo‘lgan. Badiiylik san‘atning ham joni, ham ruhi ekan, uni yuzaga keltiruvchi asosiy vositalardan biri badiiy obrazlardir

"Obraz" atamasi "raz" ("chiziqli") so‘zidan olingan bo‘lib, "raz" so‘zidan "razit" ("chizmoq, yo‘nmoq, o‘ymoq") va undan "obrazit" ("chizib, o‘yib, yo‘nib shakl yasamoq") so‘zi yasalgan. "Obrazit"dan "obraz" ("umuman olingan tasvir") vujudga kelgan.

Adabiyotga hayotning hamma (inson, narsa, buyum, hayvon, hodisa, predmet, o‘simlik; ko‘chma ma‘nodagi so‘zlar, iboralar, leksik resurslar; ifoda - tasvir vositalari - mubolag‘a, kichraytirish, o‘xshatish, omonim, sinonim antonimlar; anafora, epifora, asindenton va sh. k.) unsurlari kirar ekan, kirganda ham san‘atkor ongi va qalbida jilolanib, boyib, kattalashib, eng muhimi insonlashib va bir butunlik kasb etib muhrlanar ekan ularning barchasini obraz deb yuritish qonuniyatdir.

Said Ahmadning “Qishdan qolgan qarg‘alar” asarida bugungi kunda ko‘plab uchrab turadigan holatlar turli brazlar orqali tasvirlanadi, ya‘ni qarindosh urug‘chilik masalalari, unda uchraydigan alamli va ko‘ngilsiz voqealar. Mansab, pul va aynan shular sababli yaqin qarindoshlar o‘rtasidagi aloqalar uzilishi va qayta tiklanish hodisalari ushbu asarda tasirli va juda katta mahorat bilan tasvirlangan.

Asardagi voqealar bosh qahramon Nabijonning atrofida sodir bo‘ladi. U dastlab uyining oldida turgan “Jiguli” ni ko‘radi. Uni yo‘qlab keladigan hech qanday yaqini yo‘q edi, undan shu kungacha hech kim habar olmas edi. Nabijon uyga kirganida xotini guruch tozalar ayvonda uch to‘rt tog‘ara somsa, hasiplarni hidi taralardi. Nasibjon tichlikmi nima gap deb so‘ragandi, urug‘ingiz keldi amma, tog‘alaringiz deb javob berdi

xotini. Mening ham urug'larim bor ekanmi dadam bilan ayam o'lganidan kiyin ularga qarg'ish tegib qirilib ketgan deb yurardim.

Asarning shu joyigacha bo'lgan qismidan bilishimiz mumkinki Nabijonning otanasi erta vafot etgan va yaqinlari unga yoram berishmagan u tamomila yolg'iz o'sgan edi. U vaqtlar talaba bo'lgan ammasi yeyishga nonini qizgg'ongan, tog'alari uni tekin ishchi qilib ishlatib pulini bermagan, uch so'm pulni deb jiyanini sovuqda tashlab qo'yishgan.

Asarda o'n ikki yoshli qiz (ismi keltirilmaydi) obrazi mavjud u o'n ikki yosh bo'lishiga qaramasdan quloqlarida tilla baldoq, bo'ynida shoda-shoda marvarid, barcha barmoqlarida tilla uzuk va hatto og'zidagi tishlarigacha tilla edi.

Nurmat-(tog'asi) Jiyanini tekindan tekin ishchi qilib ishlatgan, har kuni tushlikka piyoz somsa bilan "siylab" uch oy g'isht quydirib oxirida haqqini bermagan, qishning kunida uch so'm puli yetmagani uchun jiyaniga oyoq kiyim sotmagan "oqibatli" tog'a.

Robiya-(xolasi) – Chet mamlakatlarga chiqqan, yoshligida provodnik bo'lib ishlagan.

Nabijon qorni ochib yeyishga noni qolmay xolasini oldiga kelganida undan yashirib bolalarini ovqatlantirib uyda non yo'q deb jiyanini och jo'natgan. Nurmat bilan birgalikda do'konga kelgan asl oyoq kiyimlarni yashirincha "omborga" tashib ishlari fosh bo'lgandan so'ng bir kampirning bo'yniga qo'yib umriga zavol bo'lgan "mehribon" xola. Salima-(kichik xolasi) Eri oddiy mardikor bo'lib ishlaydigan, qorni zo'rg'a to'yadigan, bir etak bolasi bilan zo'rg'a kun kechiradigan obraz.

Nurmatning o'g'li- Barzangi bir yigit, shirakayf, yelkasiga Brus Lining rasmi tushurilgan mayka kiygan, og'zi to'la tilla tish, bo'ynida har biri konfet donasidek keladiga tilla tross taqqan, qo'lidan biror ish kelmaydigan, tekinox'r obraz.

Tog'asining qudasi-Qo'zoqorindek pak-pakana, bo'yni yo'q, boshi ikki yelkasiga chaplab qo'yilgandek, yoniga qarash uchun turib buriladigan, ko'sanamo bir odam.

Turg'unboy-(o'rtancha tog'asi) "Devoriy gazeta" deb laqab qo'yishgan. Buni asosiy sababi u haftada bir dam olish kuni ichishi va mast holda opa-ukalarini so'kishi sababli uni haftada bir marta chiqadigan gazetaga o'xshatishadi. Turg'unboy opa-ukalaridan farqli ravishda Nabijondan habar olib turar edi.

Asar davomida mana shunday obrazlar uchraydi. Nabijonni yaqinlari unga yordam berishmasa ham u hayotda yo'lini topishga harakat qiladi va ministr darajasiga ko'tariladi.

Uylanadi, o'g'illi bo'ladi. O'g'lini ham o'qitadi. Jiyanining lavozimi oshganidan habar topgan qarindoshlari uni yo'qlab kela boshlaydi hatto tog'asining qudasigacha unga qulluq qiladi. Robiya o'n ikki yoshli qizini shu pul, mansab sababli jiyanining o'g'liga berishini aytadi. Bir vaqtlar bir burda nonini qizg'ongan, uydagi ovqatni yashirib yegan, jiyaniga poyabzal olib berishga yaramagan "qarindoshlar" mansab bilan birga paydo bo'lib qolishdi. Nabijon birgina Turg'unboyi tanir chunki imkoni boricha unga yordam bergan, farzandi va ayolidan kiyin ichishni odat qilib, o'zining bunday opasi va akasi borligidan nafratlanishini aytib ularni qilgan kirdikorlari uchun so'kib Nabijonnikiga kelib uxlab qolardi. Nabijon ham bunga odatlangan edi. Faqatgina shu tog'asi unga yomonlikni ravo ko'rmasdi. Asar so'ngida Turg'unboy Nabijonning uyidan hammani haydab chiqaradi va jiyan bularni gapiga kiraverma bular qishdan qolgan qarg'alar, o'z ishingni qilaver!

Bilib qo'y saraton qancha qizisa, sovuq kunni sog'ingan qarg'alar shuncha qattiq qag'illaydi deydi.

Hech kimga kerak bo'lmagan hech kim tanimaydigan inson ham bir kuni mansabga erishsa atrofda uni maqtaydigan, uni olqishlaydigan insonlar ko'payib qolishi, va ular o'tkinchi ekanligini haqida yozadi muallif.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Hotam Umurov, Azimidin Nasirov Adabiyotshunoslik nazaryasi, Samarqand 2021-yil
2. Said Ahmad "Qishdan qolgan qarg'alar" Toshkent 2024-yil
3. Said Ahmad "Farg'ona hikoyalari"